

Elin Johansson

Sivo

es Bourne

Elin Maria

Detta är moster Elins egna berättelser om sitt liv.

”Den 9 februari 1901 föddes jag i Asa församling. Mina föräldrar var Frans Fabian Johansson och hans hustru Matilda (Tilda) Carlsdotter Rohr. De ingick äktenskap den 29 december 1898 och bodde som nygifta på Näs i Moheda församling. Min äldste bror Karl-Gustaf föddes den 4 december 1899, en tid efter att mina föräldrar flyttat till Asa, där far var anställd som gårdssmed på Asa herrgård. Den ägdes då av en tysk industriman, Wilhelm Schnepfer. Från 1913 till 1949 ägdes den av Hugo Stinnes och hans dödsbo. Familjen bodde först i ett litet hus, som egentligen var bostad för inspektoren. Där är jag född och även döpt. Pastor Magni hade vidtalats att göra detta efter mässan i kyrkan. Enligt vad min mor berättat hade jag ingen dopklänning, utan var svept i en vit duk. Det var troligen inte ovanligt i trakten, åtminstone bland enklare folk.

Mina faddrar var ett äkta par, moster Sara och farbror Sten, de var inte släkt, utan vänner till mor och far. Vi sade moster och farbror till äldre personer även om de inte var släkt, och rätt underligt – alltid efternamnet till farbröderna, till exempel Sten, Lund, Berg och Söderström. Till kvinnan sa man moster och förnamnet. Senare fick vi flytta till en av arbetarbostäderna, men jag har inte något tydligt minne av hur huset såg ut, men har ett dunkelt minne av en träsoffa i köket, en skänk och en säng där katten lagt sig till ro. Troligen var där två eller flera hus intill varandra. I en vedbod strax intill brukade ”moster” Kajsa stå och hugga ved. Karl-Gustaf och jag var där och lekte och moster Kajsa hjälpte till att gömma oss för varandra. En gång kastade hon en säck över mig så jag fick skräp i ögonen. Det var obehagligt. En annan gång då vi var på väg fram till herrgården kom några unghästar skenande mot oss, blev vi räddade upp på en farstubro tills faran var över. Det var kanske den gången vi fick honungssmörgås av moster Kajsa.

Vi fick tidigt följa med till kyrkan. Då hade jag en svart schalet, som de vuxna hade, men min var mindre. Mor gömde den länge, jag minns att hon visade den för mig när vi bodde på Särö. Större barn hade börjat med hattar, jag minns att skolflickor som sprang förbi på vägen hade hattar som blåste av dem och hängde på nacken. En gång när vi var i kyrkan och jag troligen inte satt still, tog en moster upp mig i sitt knä. Mor hade ett mindre syskon i knäet. Jag tyckte det kändes avigt och besvärande att sitta där. Hemma lekte vi kyrka i en brädhög, som låg staplad i en fyrkant intill huset, antagligen för att torka. Även begravingar sysslade vi med, vi gjorde då en grop i marken och lade ner en pinne som vi täckte över. Pastorn gick då förbi i ett ärende till far och frågade vad vi gjorde. Vi begraver en moster, fick han till svar. Detta talade han om när han kom in. Jag har inte något riktigt tydligt minne av händelsen och inte heller när min bror Karl-Gustaf kom dragande med en krans, som han hämtat på kyrkogården, kanske var jag med. Mor fick lägga tillbaka den på sin rätta plats, det hade nyss varit begraving.

En gång blev Karl-Gustaf och jag skickade till handelsboden för att köpa jäst. Vi måste då gå förbi skolan, där var rast och några stora pojkar kom emot oss och sa att vi gick åt fel håll. Detta minns jag som väldigt obehagligt. Ett roligare minne har jag av att en moster kom och gav mig en trasdocka som hon hade sytt. Då blev jag hjärteglad. Rädd blev jag däremot för en

katt, som någon hade gett oss. Jag skrek förfärligt – sen minns jag att katten lade sig i sängen och sov. Jag minns att jag blev rädd för en man som kom i något ärende till far. Han kunde inte tala utan frambringade några konstiga ljud. En gång hade far varit borta och kom hem med något gult i ett papper, det var svavel som skulle användas för att bota en sjuk gris. Ett av mina första minnen från Asa är när grisen skulle slaktas. Det var ett förskräckligt tjutande tidigt en morgon, innan det ens var ljus.

Den 6 juni 1905 kom en moster hem till oss. Hon hade en väska med sig. Hon lekte med mig och sa att hon skulle stoppa ner mig i den. Men jag sprang på kökssoffan undan hennes händer. Sedan fick vi barn gå ut och jag minns att vi barn klättrade på staketet för att kunna titta in genom fönstret. Vi fick en syster den dagen, Linnea Kristina. Jag har inget minne av Josefs födelse, det var den 11 februari 1903, men jag minns att han inte var stor när han stod på golvet och stampade och skrek av otålighet för att mor inte var tillreds att ta upp honom. Hon höll på och skurade golvet. Jag minns en god doft som kom från en tunna. Det var hallon som folk i trakten hade plockat och någon körde omkring och köpte upp. Hallonen skulle exporteras till Tyskland, har jag sedan fått veta. Ibland fick vi åka med far när han for med ångbåten Tor för att hämta pråmar. Vi hängde och klängde över relingen utan att förstå faran och jag minns att far kom och förbjöd oss det. En fisketur i en roddbåt på Asasjön i skymningen har jag i minnet. Jag var så rädd för fångsten som låg på botten och sprattlade. En annan båt var också ute och jag kan ännu erinra mig det säregna ljudet i aftonens stillhet, då några ord växlades mellan båtarna.

Jag hade lärt mig att vissla, men det fick vi inte göra. Det var ju så märkligt att kunna få fram ett sådant ljud och för att ingen skulle höra det ställde jag mig vid skänken och försökte vissla mellan den och väggen. Men då hörde jag samvetets röst. När mor en gång satte upp en väv, fick jag sitta under vävstolen och hålla varpen. Hur det gick minns jag inte, troligen kom det någon vuxen som hjälpte mor.

Vi skulle åka med båten från Asa till Tolg, där vi skulle besöka släktingar. Josef skrek förskräckligt när vi stod på bryggan, troligen var han rädd. Jag minns inget av själva resan, bara att någon mötte oss vid ankomsten och hjälpte oss att bära. Linnea var riktigt liten och det var en bit att gå. Det var faster Tilda och farbror Lund som vi besökte och där fanns kusin Per, som var ännu mindre än Linnea. Jag fick hålla honom och bära honom en bit på golvet. Jag minns också att jag fick så ont i örat, örsprång, men mor gav mig bröstmjölk direkt in i örat och det hjälpte genast. Så ont det gjorde förut och så gott gjorde det efter den behandlingen. Jag minns ett besök hos farfar och farmor (farfars första hustru var död, så hon var inte min riktiga farmor) att hon lekte med mig. Jag sprang över golvet och hon försökte ta fatt mig. Hos morfar och moster Ida var vi troligen i samband med flyttningen till Särö, hösten 1906. Vi klängde och åkte på grinden, men moster kom och gjorde snabbt slut på nöjet, då hon lyfte av grinden. I Wäxiö bodde en morbror med familj, som vi också besökte. Vi träffade morbror i arbetet, stående i en grop eller dike. Han var kommunalarbetare. I Värnamo hälsade vi på fars bror Karl-August Berg och faster Klara. Därifrån minns jag att en kusin kom in och klagade på en kamrat och att farbror rusade ut och läxade upp honom.

Flyttningen från Asa till Särö, som låg i norra Halland var en stor händelse. Familjen bestod då av sex personer, därav fyra barn, den minsta ej ett halvt år gammal. Jag minns packlårar som stod ute, där Karl-Gustaf och jag stoppade ner varsin piska, men också att jag hade en emaljerad mugg, som jag bankade på med en hammare, så att den blev alldeles svart – den skulle inte med. Flyttsakerna gick med båt från Asa till Räfte och därifrån med järnväg till Göteborg för vidare befordran till Särö på Göteborg-Särö järnvägen.

Vi kom alltså till Särö före bohaget och blev väl mottagna och fick bo i ett rum hos rättaren tills våra flyttsaker anlönt. På tågresan mellan Göteborg och Särö var det en flicka som lutade sig ut genom ett öppet fönster och hatten blåste av henne. Lägenheten vi skulle bo i fick vi se på kvällen, någon bar en lampa och lyste för oss. Den bestod av ett rum och kök och låg i första våningen. Då vi vaknade den första morgonen ville den ene efter den andre av oss ha vatten "mor får ja lite vatten" ropade vi. Mor fick en skopa av värdfolket och vattnade oss.

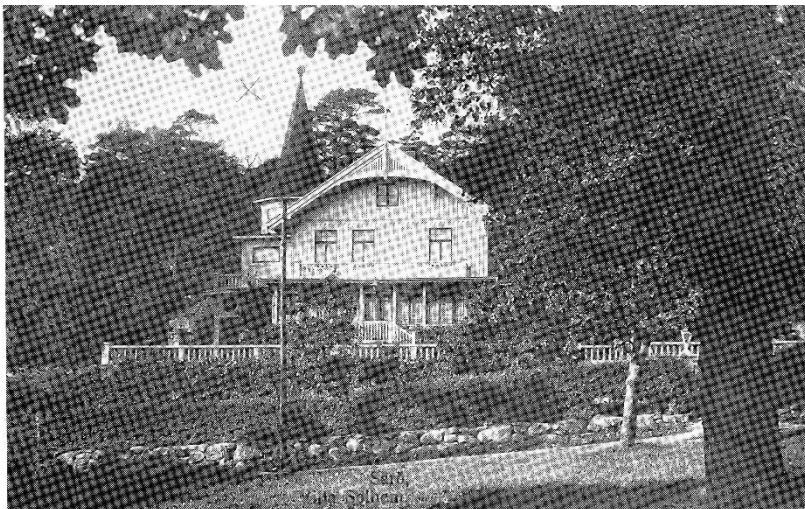

Huset som nu skulle bli vårt hem kallades Stathuset. Det var ett tvåvånings trähus med tre lägenheter i varje plan. Två bestod av tre rum och kök och de fyra övriga av ett rum och kök. För alla lägenheter var det endast en utgång med öppen veranda och trärappa. Den låg på framsidan där öns mest trafikerade väg gick, alldeles intill. Det fanns vindsutrymme till varje

lägenhet samt två torkvindar för tvätt. Vår lägenhet hade tre fönster, varav två i rummet, där särskilt det ena i rummet fick stor betydelse för oss barn. Genom detta fönster har vi sett kungligheter, olika folkslag, olika musikanter, bland annat säckpipblåsare, för att inte tala om positivhalare, åsneekipage, skaror av människor som kom med tåget och gick till restauranten. Från vårt fönster minns jag en ovanlig syn en tidig morgonstund. Det var en stor

flock kor som råmade och bölade, en karl gick före och lockade på korna och en gick efter för att se till att skaran så mycket som möjligt höll sig på vägen tills de kom fram och fick beta på öns åkrar. Detta var på hösten. Ibland kunde vi se en mycket envis åsna, Gäcken kallad. Den skriade förfärligt och rörde sig helst inte ur fläcken. Varken slag eller annat hjälpte, den lade sig ned som Bileams åsna gjorde. Det var ved-Johan eller is-Johan, som han också kallades, som oftast använde åsnan när han körde ut ett mindre parti ved eller is till sommargästerna. Han hade då en mindre vagn, som vi kallade åsnekärran. Det fanns också en åsnekälke som vi använde i kälkbacken att åka på. Då fick man ha en mindre styrkälke framför som en av de större pojarna skötte. Det kunde gå med fart utför backen och var nog inte utan risker, särskilt när det var isgata. En ridhäst, en mulåsna och flera par hästar fanns i stallet intill där vi bodde.

Ägaren till Ön och Särö gård hade en villa där han och familjen bodde sommartid. Den låg på andra sidan vägen, snett över där vi bodde. I stathuset hade hans betjänt ett av rummen i tvårumslägenheten ovanpå. Särö gård låg ett stycke innanför ön, på fastlandet, med ladugård och svinhus och ett hus för arbetarna där. Men

stallet låg på ön, intill huset där vi bodde. Stallet var en stor stenbyggnad, intill den hade vi vår lekplats. När det var snö byggde vi snöfästningar och snölyktor. Vi tände lyktorna på kvällarna och kunde se dem inifrån vårt fönster, som vette åt den sidan. Ovanför stallbyggnaden låg vagnbodar för landåer och droskor. De användes ofta på sommaren för att hämta herrskapen vid tåget, eller annars när de behövde skjuts. Bilarnas tid var ännu inte inne. En stor byggnad för vedupplag låg på ett högre plan än vagnboden. Där högg ved-Johan sönder

kubbar, som han sedan körde ut till villaägare. Det hände att vi fick åka med honom. I närheten av vagnboden låg också vattenpumpen, där vi hämtade vatten. Torra somrar kunde brunnen sina, då fick vi gå till en pump nedanför restauranten. Även den kunde sina, men den rann fort till igen. Kamrers- och kontorsbyggnaden låg till vänster om vagnboden, som var sammanbyggd med snickeriverkstaden, där far arbetade, särskilt vintertid när det var kallt. Innanför verkstaden fanns en mangelbod.

Smedjan låg i en backe till vänster, vi kunde stå och se på när far smidde och gnistorna flög. Ibland fick vi dra bälgen åt honom. Utanför smedjan lekte vi i ett tvådelat träd, som gick bra att sitta i. Intill smedjan stod redskap som skulle ses över. Far berättade en gång att en klåfingrig herrskapspojke satte en ringvält i rullning, så att den rullade utför sluttningen. Far fick honom att ställa tillbaka den, men hur det gick till minns jag inte. Pojken var känd för att göra sin "streck". Troligen hade far sagt åt honom att inte röra ringvälden. En gammal magasinsbyggnad, som nog var antik, låg på andra sidan vägen, mitt emot kontoret. Där låg också en långsträckt en-våningsbyggnad. I den bodde ägarens mor. Där fanns också ett litet hus för telefonväxeln. Och där fanns Tolvan, ett rätt stort hus, där badläkaren bodde på sommaren och även hade sin mottagning. Och där fanns två mindre hus, det ena var sommarapotek och det andra frisersalong för damer.

Restauranten med societetssalong var sammanbyggda och bildade en rektangulär gård eller plan, som var öppen åt vägen. Mitt på planen fanns en vit skulptur med plantering runt omkring. Där vägen svängde till höger låg paviljongerna och tennisbanorna till vänster. Paviljongerna var tre, men två blev senare sammanbyggda och inredda till ett skolinternat, där flickor från olika delar av landet studerade engelska, tyska och franska av infödda lärarinnor. Sommartid användes paviljongerna som uthyrningsrum. Ett par kiosker, en för tidningar och böcker och en för frukt och gotter fanns i närheten. Under restauranten fanns ett litet sjapp, en läm fälldes ner och då blev det en liten lokal med affärsdisk. Där kunde man

inhandla varjehanda, från tyger till sybehör och snask. Specerier fick man gå lite längre för att köpa, men fanns på ön i den så kallade Gröna stugan. Det var en filial till affären i Guntofta, som låg närmare kyrkan och samhället.

Som sig bör var det far som var den bestämmande i hemmet, även om båda var ense i huvudsaken. Mor var ju den vi hade närmast till, eftersom hon var hemma. När det var något hon inte ensam kunde avgöra, hänvisade hon till far – det får ni fråga far om- sade hon då. Det hände väl också att far sa – fråga mor – när det var sådant han tyckte hon bättre kunde bedöma. Far kom i regel hem till middag klockan 12. Jag minns att mor ibland skickade ut oss att möta honom när tiden var inne att han skulle komma. Spring nu ut och möt far, sa hon, vilket vi gärna gjorde. Far tog då minstingen på armen och bar henne hem. En gång då åskan gick mycket hårt var jag så rädd. Mor satte sig då och jag fick stå vid hennes knän och vi bad tillsammans Fader vår – och rädslan försvann. En kväll då jag måste gå till huset följde mor med mig ut. Det var gnistrande klart och stjärnorna blänkte, mor visade mig då flera stjärnbilder Karlavagnen, Lilla björnen, Orion med flera. Ett hoande hördes, som jag undrade över. Då fick jag veta att kom från hararna.

När far en gång ensam gått till kyrkan, skulle han på hemvägen gå till ålderdomshemmet för att rösta. Det var långt att gå och jag minns att vi väntade på honom. Något som jag funderade över var, att han röstade på söndag. Vi 'röstade' mattor hemma när vi städade, men aldrig på en söndag. Tidigt fick vi följa med till kyrkan och ville det gärna. I den stora kyrkan, som oftast var glest besatt, hade vi vår plats nära predikstolen. Vintertid satt vi närmare kaminen, man kunde ändå sitta och frysa ibland. En gång minns jag att jag satt med far på läktaren, kanske för att där var varmare. Vi satt i bänken längst fram, nära orgeln. En psalmvers som jag kunde utantill gjorde att mitt deltagande i sången blev alltför ivrigt, men inte förrän vi kommit hem fick jag veta om det. Då det blev tal om vilka psalmer vi sjungit, visste jag en som vi hade sjungit två gånger. Då blev det klart för mig att jag hade sjungit så fort, att jag hunnit sjunga åtminstone en del av psalmen två gånger, och trodde att alla gjorde det. Några som satt bakom oss hade observerat det, märkte far, men han nändes inte avbryta mig.

En juldagsmorgon vaknade jag försent för att få följa med till julottan. Genom fönstret såg jag skjutsen färdig för avfärd och minns att jag då blev mycket ledsen. Att jag inte blivit väckt berodde på att jag var mycket förkyld. Det som bidrog till att besvikelsen blev så stor var väl också att vi fick åka till kyrkan. De flesta ville hem efter ottensången och då körde skjutsen hem, men vi stannade även över högmässan, som följde efter. En annan gång gick far med oss till Vallda kyrka en juldagsmorgon. Josef och jag var då 8-10 år gamla. Julottan var varannan gång i de båda kyrkorna. (Släp och Vallda) Det var ju ganska lång väg att gå, men utanför kyrkan träffade vi kyrkoherdens och blev inbjudna till prästgården efteråt, och det var en extra upplevelse. Ibland kunde kläder, väder eller annat lägga hinder i vägen för kyrkobesök, särskilt för de mindre syskonen. Jag minns en gång som jag fått för mig att stanna hemma, men far avgjorde genom att säga 'jo, du skall gå med'. För mig fanns ingen orsak att stanna hemma den gången. De hemmavarande fick höra en predikan läsas och från en sådan hemmasöndag med mor har jag ett minne av att hon läste så vackert, hennes röst var så ljus. Jag minns många (nu så kallade mysiga) söndagseftermiddagar, då familjen var samlad till stillsamma lekar och sysselsättningar, kanske mest vintertid. Samtal om hur det var i fars och mors barndom, då till

exempel far berättade att han som barn fick springa runt stugan barfota i snön på Marie bebådelsedag. Kan inte vi få göra det? Jo, far lovade och av med strumpor och skor. Ut i snön sprang vi, uppför backen och tillbaka in igen. Mor undrade nog lite om vi inte skulle bli förkylda, men far sa att vi hann nog inte bli kalla och tar ingen skada av det. Fort gick det och roligt var det.

Från tidiga år fick vi lära oss böner och psalmverser som utökades allt efter som vi blev större. Så snart vi lärt oss läsa, fick vi vid kvällsandakterna som far höll i, läsa några versar i bibeln, vi fick bedja inte bara för oss själva utan även för varandra, för grannar och för lekkamrater, som vi ofta nämnde vid namn. Jag minns att det hände, när vi gått till vila för natten, att far tog upp och sjöng 'Ära vare Gud i höjden' och så vidare Och vi barn stämde in. Den, liksom 'O Guds lamm som borttager världens synder' hörde till det som vi tidigast lärde oss. Far hade sångröst, men inte mor, men ofta var det hon som föreslog att vi skulle sjunga. Fars psalmodikon var till stor hjälp och glädje, särskilt för oss barn. Det hände också att vi lånade mors förkläde till prästkappa och att vi använde en kommod som predikstol.

Det finns minnen som inte är så roliga att nämna. En gång satt vi i fars knä, Linnea och jag. Då fick jag en bra lektion. Det gällde något vi gärna ville ha eller vara med om, jag minns inte vad, hur vi då skulle bete oss. 'Då skriker jag tills jag får', sade jag, men Linnea som var flera år yngre sade 'Jag ber tills jag får'. En söndag var vi ute och lekte med kamrater, då någon av syskonen kom och ropade 'Ni ska komma in för vi ska läsa'. Jag kände det besvärande inför kamraterna och förebrådde henne för att hon sa 'vi ska läsa'. Jag tror att det var Linnea, jag sa till henne när vi gick in att 'du behövde väl inte säga så'. När far fick höra det sa han 'att så fick hon visst säga'. En gång när vi lekte kyrka, vi satt då runt köksbordet, trätte vi om psalmvalet och längden på psalmerna. När vi kom till predikstolpsalmen var det någon av de mindre som ville fortsätta att sjunga hela psalmen, men jag som stod för musiken och visste bättre upphörde att spela. Det blev kiv och oenighet och slutade med att far kom ut till oss och bestämde att vi skulle sjunga hela psalmen. I ett gammalt hönshus, som ej användes, hade vi ordnat en handelsbod på barns sätt. En söndag var jag med kamrater där och lekte. När jag kom in och det blev fråga om var jag varit fick jag bannor och veta hur illa jag gjort som lekt handel på söndag. Det var ju lekar och annat som kamraterna fick göra, men inte vi, särskilt om söndagarna. Vi skulle då säga att far och mor vill inte att vi skall göra det eller det eller att det får vi inte göra för far och mor.

Ibland tog far oss med på en söndagspromenad och det uppskattade vi mycket. Någon gång gick vi till den tusenåriga eken i Västerskog, fortsatte genom kungaplanen till stranden och promenaden runt, tills vi kom till villa Gövik eller ännu längre. En annan gång gick vi till Nordlyset och strandvägen till Västerskog. Vi sprang då omkring lite hur som helst bland buskar och stenar. Det hände då att far gömde sig för oss

så att när vi kom till vägen syntes han inte, vi stod där och undrade, men så länge dröjde det inte innan han gav sig till känna igen. Under sådana promenader visade far oss olika trädslag, pekade på ekar och tallar som stormen gjort krokiga och liksom sökande efter fäste i bergskrevorna. I Västerskog fanns också ett ställe där det växte idegran. Även på kyrkvägen visade far oss olika träd och sädessorter.

Ett av de tidigaste julminnen är när jag förväntansfull stod vid mors sida och såg på när hon lade upp var sin julhög till oss barn; en vetebulle, en stor pepparkaka, en som vi kallade hjortronsaltkaka, ett äpple och ett fikon, vill jag minnas att det var. Det fick vi rå om själva, men var ju avsett som extraförplägnad under helgdagarna, men det mesta var kanske slut redan julaftons kväll. Julklappar var inte brukligt i fars och mors hemtrakter, men vi fick ofta något nytt i klädväg till jul, men då inte inlagt i paket. När vi börjat i skolan och fick veta att det var vanligt med klappar i paket ville vi ju också ha det. Jag minns en jul då far på julafton tog upp var sin sak ur ett paket som han hade på armen, en liten docka har jag för mig att det var den gången. År 1913 fick jag en i mina ögon 'stor' och fin julklapp; ett syskrin och på det stod 'hjälp din mamma sy och sticka, är du liten duktig flicka'. Det var av trä med en nyckel till så att det kunde låsas, det har jag ännu i behåll. Någon dag under julen var jag hos en familj, där jag ibland passade barnen och deras pappa frågade mig vad jag hade fått i julklapp. Då talade jag om att jag hade fått ett syskrin. 'Vad fick du mer', frågade han, kanske hade jag fått något av syskonen som jag nämnde. Han frågade omigen 'vad fick du mer?' 'Vad fick du mer?' Jag som hade fått en så stor och fin julklapp kunde inte förstå att han frågade efter mer. En annan jul som jag också minns är när jag var i tioårsåldern. Då hade jag funderat ut julklappar till alla syskonen, även till far och mor. Det var begagnade, gamla leksaker som jag själv fått någon gång och nu hittat på att ge bort. Endast Gustaf, som då var lite fick en köpt sak, en liten tygelefant som kostade 25 öre. Julklappen till far och mor var gemensam, och den var nog i mina ögon det bästa påhittet. Det var en häftad bok 'Tillkomme ditt rike', som missionsstyrelsen gav ut till julen, kanske hade jag fått den året innan. Det var med stor förväntan jag såg på när far öppnade paketet och såg att han blev glad. Ja, det var en glad jul!

En gång när vi barn var i badviken blåste det mycket hårt. Vi stod på en berghäll och såg hur vågorna sköljde över stenarna. Helt plötsligt låg Ruth och skvalpade i vattnet. Hjälplos stod jag där och visste inte hur jag skulle nå henne. I hjärtat kändes som ett rop. Hur jag fick tag i henne utan att halka ner i vattnet är ett under för mina ögon."

Avslutat den 15 januari 1977

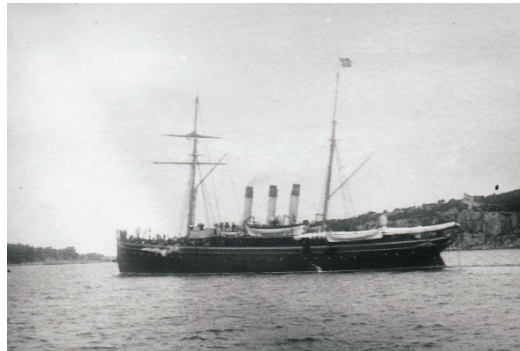
Elin Wallin

Detta har alltså moster Elin knackat ner på sin skrivmaskin vid 75 års ålder.

oooooooooooo

Några minnen från 1916 då jag var sommarpiga hos kabinettskammarherre Wollmar Boströms familj på Särö.

”Den stora händelsen var att kung Gustaf den femte skulle vara gäst hos dem under sommaren. Första världskriget pågick och då var det alltför riskfyllt att färdas med kungabåten Drott från Stockholm. Tidigare somrar när Drott kom med den höge gästen hade vi kunnat se den stora vita båten komma allt närmare och sen ligga för ankar i viken ett stycke från land. Slupar eller mindre båtar gick sedan mellan Drott och bryggan. Hans majestät bodde nämligen på Drott under Särövistelsen.

Nu till familjen och tjänsten. Frun hette Gertrud och var sondotter till Gunnar Wennerberg, han som på sin tid var ecklesiastikminister, landshövding, skald med mera. Han tonsatte bland annat Psalmer ur Psaltaren. Och så var det två flickor i 4 – 6 årsåldern med egen barnfröken, en engelska. Detta för att flickorna ej skulle glömma att tala engelska, familjen bodde nämligen i London över vintern. Boström var anställd vid svenska legationen där. För övrigt fanns fruns mor, överstinnan Wennerberg och löjtnanten, som var bror till frun. Villan de bodde i hade gamla anor. Någon av kungarna Karl hade vistats där. Huvudbyggnaden låg ett stycke ifrån köksavdelningen, men var förenad med denna genom en arkadliknande gång, kanske 20 – 30 meter lång.

Tjänarstaben bestod av förut nämnda barnfröken också av kokerska och husa, dessutom städhjälp. Kungen hade också betjäning med sig, en äldre och två yngre, dessa kallades lakejer. Den äldre fick sitt rum över kungens sovrums och däremellan installerades en ringledning. Denne betjänt väckte kungen med ett glas vin och var till hands vid Hans Majestäts påklädning med mera. Även vid måltiderna skulle han finnas till hands, servera vin och för övrigt stå bakom kungens stol. Kungen hade också två uppvaktande herrar; kommandörkapten Ericsson och kabinettskammarherre Haij. Dessa med flera bodde i det närbelägna Drottninghuset.

Innan kungen kom fick jag hjälpa till med att ställa i ordning herrskapets sängkammare till sovrums åt kungen. Själva flyttade de in i ett gästrum som låg i första våningen. Jag hörde ju också till tjänarstaben och min uppgift var väl närmast att gå den ordinarie kokerskan till handa (hon var skånska och vägde 100 kg). Från mitt arbete i köket minns jag att den ordinarie tyckte att jag skulle sitta när jag skalade potatis men när den extra kom och fick se det, tyckte hon att jag borde stå. Hur jag löste problemet minns jag inte. Min tjänst för kungen bestod i att jag skulle mosa hans potatis, som skulle serveras som puré på grund av hans ömtåliga mage. En gång blev jag beordrad att skyndsamt torka upp på verandan efter ett häftigt regn. Det hade kommit meddelande om att det kungliga sällskapet skulle komma tidigare än väntat. Då blev

det bråttom – synas skulle man ju inte, men jag hann. I tre veckor tror jag kungen var gäst, men jag såg honom sällan. En gång gick han förbi köksavdelningen i sällskap med Boström, en annan gång råkade jag få se honom genom fönstret, det vette nämligen åt kökssidan. Då höll betjänten västen i beredskap för honom. När han reste skedde avskedstagandet på verandan och vi fick stå i gästrummet och se på.

Om söndagarna bevistade kungen högmässan, som då hölls i societetssalongen, ej förrän 1926 fick Särö egen kyrka. Någon gång var det friluftsgudstjänst på Bassängbacken. Fullsatt var det alltid vid dessa tillfällen och som slutpsalm sjöngs, jag tror alltid ps 511:4–6 v; Lycka ske konungen, Herren hans vägar berede osv. Efteråt stod folket utanför när kungen kom ut och han hälsade artigt till höger och vänster. En gång blev en kamrat och jag ensamma på vänstersidan, men kungen hälsade artigt och vi nego mycket djupt. När kungen reste lämnade han rikligt med drickspengar. Tio kronor kom på min lott och jag var mycket glad för att ej säga stolt över dem, gömde på min kungatia, men till slut blev den insatt på min sparbanksbok. Flickorna fick pengar till lekstuga som sedan byggdes i trädgården. Herrskapet fick en minnessak i guld, hög stor pokalliknande. Vi tjänstefolk fick ha den till påseende en gång vid eftermiddagskaffet i trädgården. Kammarherre Boström följde troligen med kungen som uppvaktning, och allt togs lite enklare.

Husan fick semester och jag fick överta hennes arbete – så gott det nu gick. Den dagliga städningen av fruns sovrums, dammtorkning i salong, bibliotek och matsal. Duka och servera fick jag nu göra, men frun var mycket bortbjuden. Flickorna och barnkammaren skötte deras missis om, extra städhjälp fanns också. En supé med gäster minns jag dock. Av denna anledning fick jag gå hem och byta känning, jag bodde nämligen hemma. En enkel bomullsklänning och en vit spetsblus hade jag att välja på, kjolen minns jag inget av, men blusen hade jag fått av något herrskap och passade nog inte så bra vid detta tillfälle, men det tänkte jag inte på, utan valde den. Med en spetsgrej på huvudet och serveringsförkläde var man klädd för uppassning vid bordet. Det hela avlöpte väl utan större missöde, men ett fel minns jag tydligt. Maten bjuds ju från vänster och det gick bra tills den siste gästen skulle bjudas, och det var fruns bror löjtnanten, då stod jag plötsligt vid hans högra sida. Han behagade inte ta för sig, men gjorde med sin vänstra hand och finger ett tecken som förde mig till rätt sida. Dagen efter hade jag tagit på mig den enkla bomullsklänningen och när frun fick se den, sa hon "Där har ju Elin en snygg klänning"!

I augusti hade frun sin födelsedag, då kläddes en korg stol på verandan med ljungblommor och på morgonen skedde uppvaktningen i sängkammaren. På min lott kom då att bära kaffekannan. I vardagslag fick jag väcka frun med en enkel kopp kaffe som skulle ställas på nattduksbordet. Nu var flickorna utklädda till små kycklingar och överstinnan till en gammalgumma, som såg skäligen enkel ut. I blus och kjol, randigt förkläde och lösgommen urtagen, var hon nästan oigenkännlig. Flickorna Pinn och Lillan hukade sig under kycklingmodeller, antagligen av papper och såg näpna ut. Gumman pratade om sina kycklingar och äggen som hon bar i en korg på armen. Rätt som det var kom löjtnanten, klädd i sin systems långa finklänning. Troligtvis var det denna morgon som jag fick lära mig några ord på engelska – "soom socks for Pinn" flickorna lärde mig säga så till missis i barnkammaren när

jag skulle hämta kortstrumpor till Pinn. Under sommaren blev jag tillfrågad eller ombedd att följa med familjen till London över vintern. I början var jag inte alls lockad av erbjudandet, men överstinnan och kokerskan hade en del att berätta om och hur det var och hur trevligt det skulle bli. Svenska kyrkan låg nära med mera. Frun talade med far, mor yttrade betänksamhet, själv var jag det också, även om utsikterna ibland var lockande. Avgöra fick jag göra själv och avstod den förmånliga platsen vilket jag inte behövde ångra. En stormig resa över Nordsjön blev det för dem och på grund av kriget kunde de inte komma till Sverige under sommaren.”

Ytterligare minnen från Särö.

”Följande sommar bodde kungen hos kabinettskammarherre James Keiller i Villa Gövik, där konseljer hölls under somrarna. Då kunde man få se ministrar och statsråd på Särö. Särskilt minns jag Hjalmar Branting, kanske mest för de stora mustaschernas skull, som syntes även då man såg honom bakifrån. Han satt nämligen som åskådare när kungen spelade tennis. Utnämningen av kyrkoherde i Vallda och Släps pastorat skedde vid konselj i Villa Gövik – men det var under senare tid.

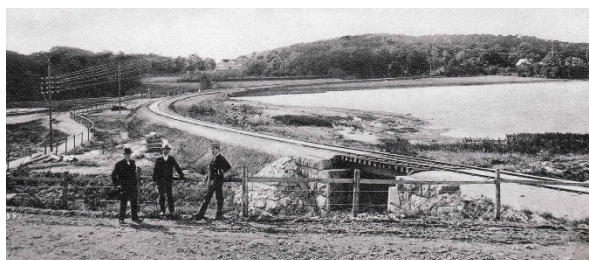
Flera gånger var jag med som åskådare när kungen före avresan från Särö tog avsked vid paviljongerna. När bilarna kom från Gövik, stannade de till där och kungen gick ur jämte de uppvaktande herrarna. Societetsdamer och- herrar stod då uppställda där och kungen gick omkring och tog i hand och sade några ord. Damerna nego mycket djupt, även de gamla, man

förvånade sig sig över att de kunde utan att tappa balansen. Herrarna bugade också djupt för kungen. Uppvakningen som gick efter kungen tog också avsked och gav ofta damerna en kyss på handen. Till sist lyfte kungen artigt på hatten även åt den församlade allmänheten. Så utbringades ett fyrfaldigt leve och hurraropen ljud. Kungssången sjöngs och bilarna satte sig sakta i rörelse. Så var det slut på alla kungamiddagar och luncher och annat som förekommit under kungens vistelse. Flaggstänger som kantat vägarna togs ner och livet återgick till det vanliga.

Särö är numera kommunnamnet på Vallda och Släps socknar, som tillhör Kungsbackablocket. Då var Särö en ö, som till största delen endast beboddes av villaägare och sommargäster. Särö var en badort med varm- och kallbadhus, och förbud att bada vid stränderna. En del villaägare hade egna badhus. Ett smalt sund skiljde ön från fastlandet. Över sundet gick järnvägen någon kilometer in på ön till slutstationen Särö. Munkekullen var en hållplats strax vid sundet och på andra sidan låg Släps station. Parallellt med järnvägen fanns också en gångväg och inom synhåll körvägen med bro. Mellan gångvägen och bron låg det egentliga sundet, där vi om vintrarna gick på skridskor. Vägen från Säröbron lutade något utför på ösidan, och därför hände det vid storm att det blev översvämning. Då var det inte lätt att komma över, allra minst torrskodd.

En gång när vi varit i kyrkan hade vattnet stigit så mycket att vi inte kunde gå över. Vi fick då gå tillbaka ett stycke och försöka vid en gångbro, som tillika var båtbygga, men även där gick vattnet över. Det var inget annat att göra än att plumsa i och vada över. Far bar någon av de

mindre, men vilka det var minns jag inte, men vi kom lyckligt över även om vi blev våta. Och jag minns hur det kunde storma på Särö.

Från vårt fönster, där vi bodde från hösten 1906, hade vi utsikt åt vägen, som under sommaren var den mest trafikerade. Den gick mellan stationen och restauranten, dit så gott som alla skulle gå när de kom med tåget, särskilt på söndagarna. Troligen fanns det kombinerade rese- och restaurantbiljetter även då. Många prominenta personer kunde vi få se gå förbi. Kung Gustaf den femte med uppvaktning och sällskap kom ibland gående i bredd hela sällskapet. Kungen gick alltid längst till höger. Prins Carl (bror till kungen) med familj, bodde en sommar på Särö. Hela familjen, prins Carl, prinsessan Ingeborg med barnen prinsessorna Margareta, Märta, Astrid och lillprinsen Carl, som de drog i en pinnvagn. Olika folkslag, mörkhyade män med långa flätor som räckte nästan till marken – om det var kineser eller japaner har jag glömt, men det sades att det var en prins med i sällskapet. Skottar med säckpipor, italienare med sina instrument, för att inte nämna positivhalare, ställde upp utanför och musicerade. Ofta kastades det ut en peng till dem. Prinsarna Eugen och Wilhelm, också bröder till kungen, minns jag som åskådare på tennisplanen. Nuvarande kungens farfar var under sin kronprinstid tillsammans med sin gemål kronprinsessan Margareta på besök här. De kom med båt och gick iland vid bryggan nära Gövik. Vi, det vill säga allmänheten satt då på berget ovanför som åskådare. Bland dem som kom till Särö när kungen var där, var en liten man som gick på sina knän. Vi barn var till en början rädda för honom, men det gick över när vi lärde känna honom som en barnvänlig man. Han hade långa stövlar över knäna och släpade benen efter sig. En gång såg jag en ridande man i närheten där han gick och det såg farligt ut. Han var ju så liten och hästen var så hög.”

Några anteckningar över Smålandsresan 1919.

”Tisdagen den 14 oktober reste vi, far, Josef och jag. Mor följde oss till Göteborg. Vädret var regnigt, men glädjen stor. Vid 12-tiden gick tåget från Göteborg. I Borås var det 20 minuters uppehåll. Josef och jag var och köpte karameller i en butik nära stationen, tordes ej gå längre. Vårt mål för dagen var Värnamo och dit kom vi vid 5-tiden. Farbror mötte vid stationen och välkomnade oss och faster hemma med dukat kaffebord. Det var med en viss undran, för att inte säga spänning, som jag satte foten på småländsk jord. Här hade jag varit för 13 år sedan på genomresa när vi flyttade till Särö, och hade om än fördunklat ett minne därav. På onsdag var farbror med oss ute och visade oss omkring. Bland andra ställen voro vi i Apladalen.

Torsdag morgon reste vi från Värnamo för att fortsätta till Rottne. Under resan fingo vi på grund av tågombyte göra ett litet uppehåll i Wäxiö, som tycktes vara en lugn och vacker stad. Vid Rottnekvamn mötte moster oss och vid 1-tiden voro vi hemma i Stockatorpet. Här var allting så känt, men det var väl för att jag sett och varit här förr. På eftermiddagen voro vi ute och gick ett slag åt Wäxiöhället. Sedan var vi hos farbror i hans stuga. På fredag kom farbror till oss i Stockatorpet. Vi gick sedan därifrån vid 10-tiden. Då var vädret vackert men på eftermiddagen regnade det. Vi gingo om Vartorp och Stenkulla, där vi gjorde en titt in till farbror Sten och moster Sara. De hade en orgel, som jag ej kunde låta bli, utan satt och klinkade på. Vid 4-tiden gick vi därifrån och farbror Sten följde oss ett gott stycke, så rätt snart voro vi framme i Källreda hos faster Tilda och farbror Lund. När vi kommo var farbror och per

på husförhör, men de kommo snart hem. Här var det mycket roligt. På lördag kommo Karl och Elin och deras barn Sigfrid och Svea till oss, vi följde med dem till deras och såg hur de hade det och blevo bjudna att komma dit på söndag. Sedan vi varit i Tolgs kyrka gingo vi dit. När vi kom hem därifrån på kvällen kom Blads pojkar och bad oss komma dit en stund, vilket vi också gjorde.

Måndags morgon gjorde vi oss i ordning för att gå till Hångryd. Under vägen gingo vi till Elisabeth och Albin i Asaryd, dit faster följde med. Vi gingo därifrån vid 4-tiden. Faster, Elisabeth och lille Holger följde oss till Gränses, Albin följde längre. Vi kom snart till Asa, min födelsebygd! Där kände jag igen mig, jag hade knappast vågat tro att det var så likt min föreställning! Bland andra vi träffade under vägen var Johanna på Hedvigsberg och Linas flicka. Vid 6-tiden var vi framme hos Söderströms i Hångryd. Vi mötte farbror utanför med sina kor, moster Emma och Anna var inte hemma, men kommo snart.

På tisdagen var vi ute i hagarna och i ladugården och källaren och tittade. Vid 2-tiden gingo vi därifrån, farbror följde oss till Frejdansås, men moster Emma och Anna följde oss så långt att vi kunde se Görans, dit vi skulle och kommo vid 4-tiden. Karl tog emot oss och Göran var inte hemma men Ma...da och barnen kommo in om en stund. Här fanns orgel och när Göran kom spelade han. När vi drucko kaffe spelade Helfrid och sjöng. På kvällen gingo far och Göran till August i Bråt, där de också skulle träffa Anton och Ida i Rösås. Vi barn och ungdomar gingo och mötte Ruth, hon var i Hult, och skulle komma hem på kvällen. Far och Göran kommo vid 10-tiden.

Onsdagen den 22 vid 10-tiden åkte vi därifrån till Källreda. Men det var med saknad ty här hade det varit roligt att vara längre, men tiden tillät det inte, vi skulle hemåt. På vägen var vi inne hos Anders och såg hur han hade det. Vi åkte förbi Bergs och Tolgs kyrkor och voro framme vid 2-tiden. Nu var det avskedsstund. Vid 4-tiden gick vi till Stenkulla där vi skulle vara över natten. Farbror Lund följde med oss ett gott stycke. Det var visst inte roligt att resa så snart, men med tanke, önskan och hopp om att kunna göra denna resan om igen gick det, fastän med saknad.

Torsdag morgon skjutsade farbror Sten oss till Rottne station, där väntade moster Ida med en korg paketer, som skulle med hem till mor. Tåget gick vid 8-tiden och då bar det iväg hemåt. Vid Värnamo var farbror och Blenda nere och hälsade. I Borås stannade tåget 20 minuter och nu voro Josef och jag djärvare, vi gingo en rundel genom staden eller rättare sprungo, ty – tänk om tåget gick! Till Munkekullen kommo vi med ½9-tåget, Linnea, Ruth och Natanael var nere och mötte oss. Det var också roligt att komma hem och så mycket vi hade med oss från släktingar och vänner i Småland. Men samma kväll var min frihet slut, jag fick gå till min plats på kvällen, vilket var lite motbjudande, men dock måste övervinnas. Detta är så att säga de yttre konturerna av smålandsresan, en resa som jag länge önskat få göra och vid återkomsten hade jag en ännu starkare önskan och även hopp om att kunna göra om den.”

14 mars 1923. En stor märkesdag.

”Efter att hava varit anställd hos fru von Hofsten sedan den 1 maj 1919, som kokerska, således närmare 4 år, har jag icke (undantagandes en gång då herrskapet var borta) fått röra med händerna vid en deg. Jag har dock flera gånger fått hjälpa till att röra till degar, men sedan har fru von Hofsten själv bakat ut den, och detta fastän det ganska ofta förekommer bakning, tidsvis varje vecka. Då har kokerskan fått se på, vilket visst inte är skadligt utan tvärt om ganska nyttigt, men i längden ej roligt. Tänk er då min förvåning, då frun i dag vid 3-tiden kommer ner och skulle laga till en deg, för att baka några(3) grova kakor, hon säger då att jag skulle få röra till dem och baka ut dem, ja att jag skulle få lära mig att baka, så att jag kunde göra några sådana kakor varje vecka. Det kändes förunderligt att få höra något sådant. Nu visade frun mig hur jag skulle göra, jag skulle vara nytvättad om händerna, taga mjöl på bakkbordet så att degen inte klibba fast, likaså på händerna. Sådant visste jag ju förut, det värsta var att jag var ovan, men det kunde ju bliva hjälpt, för nu hade jag ju hopp om att kunna få lära mig och då också det löftet att på egen hand baka. Större bak skulle frun fortfarande göra, men vattenbröd och vetebröd i form skulle jag också lära mig, så att jag kunde göra ibland. Men – ”ropa inte hej innan du är över bäcken” – det kan ta slut med den glädjen.”

”Kantat” framfört vid något tillfälle i moster Elins liv.

Vi komma nu i morgonstund och väcka fröken ur sin blund till stora högtidsdagen som bliva må så minnesrik att ingen har den blivit lik sen allra första dagen

När högtidsdagen nu går in på pingstens dag, i solens sken det glädje då skall vara, uti både hjärta och i hus, fast gärna tyst som skogens sus, den stilla underbara.

Vår önskan nu vi bära fram, må frökens väg bli lyckosam. Må länge hon få verka, det verk som kort vi kalla här att sprida ljus bland dunkla skär, att trötta kroppar stärka

OOOO

Då blev jag mållös

”När jag gick i folkskolans tredje klass hade vi en magister som en dag hade fått förhinder, så att han ej kom till skolan. Vi blev då hänvisade till vår förra skola och lärarinna i första och andra klass, som vi för övrigt tyckte mycket om. Vi fick sitta på långbänkar, som annars var staplade vid ena gaveln. Skolan hyrde lokal av Blåbandsföreningen. Som alltid var det kristendom först och jag fick första frågan. Där stod jag som ett levande frågetecken. Omsider gick frågan till någon annan som svarade ”liv”. Av svaret fattade jag hur frågan löd.

Det året jag gick och läste tyckte väl far att jag läste för lite på läxan. Han tog helt oväntat katekesen och började förhöra mig – inte ett ord jag kunde svara, men fick förmaning att läsa på bättre och det var ju befogat.

Vid konfirmationsläsningen i Vallda knackade det på dörren under en pågående lektion och in steg en präst, det visade klädseln. Han gick igenom salen och fick sitta intill katedern som åhörare. Jag fick första frågan och stod mållös. En annan flicka fick svara, än i dag vet jag varken

frågan eller svaret. Senare fick jag veta att det var kyrkoherden i grannförsamlingen, Kungsbacka, som så distraherade mig.

Än en gång fast långt senare hände något liknande, det var den första maj 1933. Jag hade slutat min anställning på Klaras pensionat i och med april månads utgång. Husmor bad mig stanna över 1 maj, den dagen firades där alltid som en festdag. Ester i Benestad var på genomresa och var med och åt middag, även Ruth av någon anledning som jag då ej visste om. De två samt husmor och jag skulle sitta vid lilla bordet intill fönstret och borden var för övrigt fullsatta. Så småningom blev det tal och överlämnande av gåvor till mig. En prästgymnasist talade och överlämnade en gåva å gästernas vägnar. Husmor talade och lämnade gåvor – jag var så förbluffad att jag inte fattade det hela förrän efteråt.”

(Vid moster Elins begravning talade kyrkoherde Carl Otto Westerhäll till minnet och berättade då att det var han som hade hållit talet när moster Elin slutade hos Klara Gustafsson)

1909-1910

”När jag en gång kom hem från skolan hade det varit eldsvåda i huset där vi bodde. Gnistor hade kommit från skorstenen och antänt taket. Vindsutrymmet vi hade var skadat, stockarna i taket var svarta. Vi hade vinterkläder och överdragskläder hängande där och en del annat. Mor hade kastat ut kläderna genom fönstret och jag minns inte att något hade brunnit. När jag kom tillbaka till skolan ville inte mina kamrater tro mig när jag berättade att det varit eldsvåda hemma.

När vi var vid dambassängen och badade fick vi se en rökpelare stiga upp mot skogen. Vi fick brått att klä på oss och sprang hemåt. Tänkte det kunde vara hemma. Vi fick snart se att det var ett mindre hus på Bassängbacken som brunnit ner.

1917 då jag var hos ett gammalt par var jag med och deltog i släckningsarbetet vid en eldsvåda. Larmet kom per telefon och alla abonnenterna fick uppmaning att ta med sig spänner (det fanns ingen brandkår). Folket bildade kedja och langade vattnet i spänner från en damm. Den gången var det också ett mindre hus som brann ned. Man blev våt om klänning och fötter ty vattnet skvalpade ut. Antagligen samma år blev jag väckt av matmor som hade sett att det brann på andra sidan sjön, hon ville att jag skulle gå dit och säga till folk och jag gick hemåt. Där var mörkt hemma men ljus i ett annat fönster, dit gick jag först. Sen väckte jag dem hemma. Men de tog det lugnt på bägge ställena, det var ju långt borta och inget att göra för dem.

En natt något år senare då jag var hos en familj i samma hus som förut, vaknade ja och fick se starkt ljussken som kom i vågor. Tänkte inte på eldsvåda utan på något helt annat – var bävande och rädd. Fick sen veta att det var en transformator som hade brunnit och att ljusskenet hade kommit av elektricitet.”

